

УДК 351:355.02](477)
DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2-1.32>

О. В. Кравчук

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПЕРЕТВОРЕННЯ СИСТЕМИ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКСПЕРТНО- КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

У статті сформовано організаційний механізм перетворення системи регіональних експертно-криміналістичних підрозділів. Зокрема, проаналізовано основні недоліки організації діяльності регіональних експертно-криміналістичних підрозділів: більшість зазначених підрозділів не використовують в повній мірі робочий час у зв'язку з відпустками, чергуваннями тощо; завантаження наявного обладнання в цих підрозділах не використовується в повному обсязі; через нечисленність таких підрозділів спеціалізація їх співробітників за видами експертиз практично неможлива. Виокремлено критерії оцінки діяльності експерта регіональних експертно-криміналістичних підрозділів: якість і повнота вирішення поставленого перед експертом завдання; дотримання законності експертом під час проведення експертизи; якість проведення експертиз та інтенсивність роботи експерта. Обґрунтовано необхідність ліцензування державних судово-експертних установ на предмет можливості проведення того чи іншого виду експертизи. Підкреслено, що подібне ліцензування має проводитися періодично компетентною незалежною комісією, не пов'язаною з відомчими інтересами приховування будь-яких порушень. Зазначено, що ліцензування державних судово-експертних установ повинно містити такі компоненти: наявність експерта, який має свідоцтво на право виробництва конкретного виду експертизи, а також підтвердження проходження ним перепідготовки; наявність необхідного приміщення, що відповідає санітарним нормам, кількості співробітників, правилам пожежної безпеки тощо; наявність необхідного обладнання та приладів для проведення конкретного виду експертизи відповідно до методики дослідження; підтвердження, що прилади, які використовуються під час експертно-криміналістичних перевірок, вчасно пройшли метрологічну перевірку; забезпечення витратними матеріалами; забезпеченість необхідною методичною та довідковою літературою.

Ключові слова: організаційний механізм, регіональні експертно-криміналістичні підрозділи, критерії оцінки, ліцензування, державні судово-експертні установи.

Постановка проблеми. До теперішнього часу система регіональних експертно-криміналістичних підрозділів низового рівня була переважно представлена лабораторіями та групами чисельністю 1-4 співробітники. Водночас обсяг роботи цих підрозділів, що постійно збільшується за вимоги підвищення якості їх діяльності, викликає необхідність удосконалення їх організаційної структури та статусу.

Як показують результати дослідження, необхідне вдосконалення організації не тільки всієї системи державних судово-експертних установ України, а й регіо-

нальних експертно-криміналістичних підрозділів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система експертно-криміналістичного забезпечення досліджувалася в сучасних умовах багатьма вченими, зокрема, такими, як: А.І. Бастрикін, [1], Н.І. Клименко [3], В.Д. Понікаров [4] та інших.

Проте слід зазначити, що питання трансформації регіональних експертно-криміналістичних підрозділів все ще залишаються недостатньо вивченими.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування організаційного механізму перетворення системи регіональних експертно-криміналістичних підрозділів.

Для досягнення поставленої мети у роботі вирішується низка таких завдань:

- проаналізувати основні недоліки організації діяльності регіональних експертно-криміналістичних підрозділів;
- виокремити критерії оцінки діяльності експерта регіональних експертно-криміналістичних підрозділів;
- обґрунтувати необхідність ліцензування державних судово-експертних установ на предмет можливості проведення того чи іншого виду експертизи.

Виклад основного матеріалу. До основних недоліків організації діяльності регіональних експертно-криміналістичних підрозділів належать такі:

- більшість зазначених підрозділів не використовують в повній мірі робочий час у зв'язку з відпустками, чергуваннями тощо;
- завантаження наявного обладнання в цих підрозділах не використовується в повному обсязі;
- через нечисленність таких підрозділів спеціалізація їх співробітників за видами експертиз практично неможлива [2; 3].

Все це не може не вплинути негативно на діяльність зазначених підрозділів.

Крім того, співробітники регіональних експертно-криміналістичних підрозділів значно перевантажені роботою, тому не в змозі належним чином підвищувати свій професійний рівень, а робота недостатньо підготовленого експерта може призвести до помилкового висновку і спричинити судові помилки.

Слід також зазначити, що велика кількість нечисленних низових експертно-криміналістичних підрозділів практично не забезпечена в повній мірі необхідним обладнанням, приладами, витратними матеріалами.

Розглянута вище діяльність з виробництва судових експертиз і досліджень в регіональних експертно-криміналістичних підрозділів є лише однією з багатьох функцій, покладених на них. Це призводить до багаторазових перемикань з одного виду роботи на інші, її неритмічності, складностям планування, що негативно впливає на результати діяльності зазначених підрозділів. Дана проблема

може бути успішно вирішена шляхом об'єднання нечисельних експертно-криміналістичних підрозділів в міжрайонні (що обслуговують кілька відділів внутрішніх справ), які в змозі виконувати більший обсяг роботи, причому з вищою якістю.

Місця дислокації міжрайонних експертно-криміналістичних підрозділів слід визначати з огляду на обсяг роботи, рівномірного видалення цього підрозділу від всіх відділів поліції, що обслуговуються, та наявності транспортних магістралей. Для участі як фахівець під час проведення слідчих дій та оперативних заходів на рівні регіональних експертно-криміналістичних підрозділів необхідно зберегти техніків-криміналістів, які повинні бути в розпорядженні районних управлінь поліції [1; 4].

На цім слід зазначити, що всякий експерт може виступати як спеціаліст, але не всякий фахівець може бути притягнутий до виробництва експертизи. В даному випадку розуміння різниці даних понять є необхідним не тільки з метою використання, але і в глибині спеціальних знань і досвіду. Природно витрати на підготовку експерта значно більше, ніж на фахівця.

Така реорганізація низового рівня системи експертно-криміналістичних підрозділів дасть змогу розв'язати кадрову проблему експертів, які в цьому випадку звільняються від технічної роботи, що буде відповідати збільшенню їх чисельності у 2-3 рази. Підготовка кваліфікованого техника-криміналіста є значно простішою й економічно вигіднішою, ніж судового експерта.

Таким чином, об'єднання нечисельних експертно-криміналістичних підрозділів в міжрайонні відділи істотно підвищує ефективність експертно-криміналістичної діяльності та дає змогу розв'язати низку наявних проблем в галузі наукової організації праці експертів, їх спеціалізації, планування роботи, матеріально-технічного та кадрового забезпечення цих підрозділів, а також питання про підвищення ефективності наставництва, підвищити якість і скоротити терміни виробництва експертиз.

Слід зазначити, що як критерії оцінки діяльності експерта регіональних

експертно-криміналістичних підрозділів слід використовувати такі:

1. Якість і повноту вирішення поставленого перед експертом завдання,

тобто вміння робити висновки з поставлених питань. Водночас показником цієї діяльності можна вважати кількість вирішених питань в категоричній формі щодо загальної кількості поставлених питань;

2. Дотримання законності експертом під час проведення експертизи. Показником в даному випадку буде визнання судом висновків експерта неприпустимими доказами. Водночас необхідно особливо виділити такий показник порушення законності експертом, як давання завідомо неправдивого висновку;

3. Якість проведених експертиз. Цьому критерію повинні відповідати два показники – кількість додаткових і повторних експертиз з висновками, які не збігаються з результатами первинної експертизи. Поділ цього критерію на два показники пов'язаний з тим, що в першому випадку це характеризує недопрацювання експерта, а у другому – помилку;

4. Інтенсивність роботи експерта. Показником в цьому випадку буде кількість експертиз з урахуванням їх видів, виконаних експертом за звітний період [1; 2].

Превагою такої системи оцінки діяльності експерта є простота, відповідність мети експертно-криміналістичної діяльності, досить висока об'єктивність і облік кінцевого результату роботи. Оцінка ж експертно-криміналістичної діяльності в регіональних експертно-криміналістичних підрозділах повинна складатися з оцінок його співробітників.

Крім оцінки діяльності, протягом багатьох років однією з найгостріших проблем залишається забезпечення діяльності регіональних експертно-криміналістичних підрозділів. Насамперед це матеріально-технічне, фінансове й інформаційне забезпечення.

За наявного стану забезпечення експертно-криміналістичних підрозділів постає питання про можливість проведення тієї чи іншої експертизи в зазначених підрозділах. Звичайно, керівник експертного підрозділу має право відмо-

витися від проведення експертизи за відсутності експерта конкретної спеціальності, необхідної матеріально-технічної бази або спеціальних умов для проведення досліджень. Однак на практиці такі дії трапляються вкрай рідко в результаті певної відомчої залежності.

Трапляються ситуації, коли протягом тривалого часу регіональні експертно-криміналістичні підрозділи не забезпечені необхідними приладами, що фактично не дозволяє проводити деякі види досліджень. Однак вони проводяться, але через зазначені причини – з грубими порушеннями методик, що, зі свого боку, є джерелом експертних помилок. Саме тому для виконання експертиз часто використовується обладнання різних організацій з залученням спеціалістів, що працюють там. Такого роду фахівці, як правило, не мають експертної підготовки, навичок роботи з речовими доказами, не знають сучасних експертних методик і досліджують об'єкти, з огляду на свої предметні знання.

Викладене свідчить про те, що назріло питання про необхідність ліцензування державних судово-експертних установ на предмет можливості проведення того чи іншого виду експертизи. Воно повинно містити такі моменти:

1. Наявність експерта, який має свідоцтво на право виробництва конкретного виду експертизи, а також підтвердження проходження ним перепідготовки;

2. Наявність необхідного приміщення, що відповідає санітарним нормам, кількості співробітників, правилам пожежної безпеки тощо;

3. Наявність необхідного обладнання та приладів для проведення конкретного виду експертизи відповідно до методики дослідження;

4. Підтвердження, що прилади, які використовуються під час експертно-криміналістичних перевірок, вчасно пройшли метрологічну перевірку;

5. Забезпечення витратними матеріалами;

6. Забезпеченість необхідною методичною та довідковою літературою [1; 4].

Ліцензування має проводитися періодично компетентною незалежною комісією,

не пов'язаною з відомчими інтересами приховування будь-яких порушень. За результатами такого ліцензування повинен складатися відповідний документ, що підтверджує право судово-експертної установи проводити певні види судових експертиз.

Висновки. Загалом, в роботі було отримано такі висновки:

1. проаналізовано основні недоліки організації діяльності регіональних експертно-криміналістичних підрозділів: більшість зазначених підрозділів не використовують в повній мірі робочий час у зв'язку з відпустками, чергуваннями тощо; завантаження наявного обладнання в цих підрозділах не використовується в повному обсязі; через нечисленність таких підрозділів спеціалізація їх співробітників за видами експертиз практично неможлива;

2. виокремлено критерії оцінки діяльності експерта регіональних експертно-криміналістичних підрозділів: якість і повнота вирішення поставленого перед

експертом завдання; дотримання законності експертом під час проведення експертизи; якість проведення експертиз та інтенсивність роботи експерта;

3. обґрунтовано необхідність ліцензування державних судово-експертних установ на предмет можливості проведення того чи іншого виду експертизи. Підкреслено, що подібне ліцензування має проводитися періодично компетентною незалежною комісією, не пов'язаною з відомчими інтересами приховування будь-яких порушень.

Список використаної літератури:

1. Бастрыкин А.И. Криминалистика. Техника, тактика и методика расследования преступлений. Санкт-петербург, 2008. 480 с.
2. Гора І.В. Криміналістика. Київ, 2007. 236 с.
3. Клименко Н. І. Судова експертологія : курс лекцій. Київ, 2007. 528 с.
4. Понікаров В.Д. Судово-економічна експертиза. Київ, 2008. 271 с.

Kravchuk O. The organizational mechanism of transformation of a system of regional expert and criminalistic divisions

The organizational mechanism of transformation of a system of regional expert and criminalistic divisions is created in the article. In particular, the main shortcomings of organization of activity of regional expert and criminalistic divisions are analyzed: most the specified divisions do not use fully working hours because of the holidays; the available equipment in these divisions is not used in full; specialization of their employees in types of examinations is almost impossible owing to small number of such divisions. The criteria for evaluation of activity of an expert of regional expert and criminalistic divisions are marked out. Quality and completeness of the solution of the task; respecting the rule of law by the expert when conducting examination; quality of conducting examinations and intensity of work of the expert. The need of licensing of the public judicial and expert institutions regarding a possibility of carrying different types of examination is proved. It is emphasized that the given licensing has to be carried out by periodically competent independent commission, any violations which are not connected with the departmental interests of concealment. It is specified that licensing of the public judicial and expert institutions has to contain the following components: presence of the expert who has the certificate on the right of examination of a concrete type and also confirmation of retraining passing; existence of the necessary room which is appropriate to sanitary standards, number of employees, fire safety regulations, etc.; existence of the necessary equipment and devices for conducting of examination of a concrete type according to the research technique; confirmation that the devices used during expert and criminalistic checks underwent metrological testing in time; providing with expendables; providing with necessary methodical and reference books.

Key words: *organizational mechanism, regional expert and criminalistic divisions, evaluation criteria, licensing, public judicial and expert institutions.*